

Aan het werk met de Staat van het Nederlands!

Over de taalkeuze van
Vlamingen en Nederlanders
in het bedrijfsleven

Marten van der Meulen (onderzoeker) en Frans Hinskens (coördinator)
Meertens Instituut

Fieke Van der Gucht (onderzoeker) en Johan De Caluwe (coördinator)
Universiteit Gent

Wilbert Heeringa (statistiek) en Maarten van der Peet (technische ondersteuning)
Meertens Instituut

Inhoud

1.	Waarom de Nederlandse Taalunie de Staat van het Nederlands onderzoekt	3
2.	Wat de Nederlandse Taalunie met de Staat van het Nederlands onderzoekt	4
3.	Hoe de Nederlandse Taalunie de Staat van het Nederlands onderzoekt	6
4.	De resultaten: een voorproefje voor Week van het Nederlands	8
4.1.	In welke taal of talen communiceren StaatNed-panelleden op hun werk?	8
4.2.	In welke taal of talen presenteren werkgevers zich naar de buitenwereld volgens het StaatNed-panel?	12
4.2.1.	Algemeen	12
4.2.2.	Uitgelicht: taalkeuze in vacatures	13
	– Wat zegt het StaatNed-panel over de taalkeuze in vacatures?	13
	– Wat vertellen vacaturesites over de taalkeuze in vacatures?	14
	– Welke beroepssectoren wijken af van de algemene trend bij taalkeuze in vacatures?	15
	– Welke talen moeten de sollicitanten bij voorkeur spreken?	15
4.3.	Vindt het StaatNed-panel dat mensen alleen een baan mogen krijgen wanneer ze het Nederlands beheersen?	19
5.	Kort besluit	22

Alle figuren in dit rapport: (c) Wilbert Heeringa

1. **Waarom de Nederlandse Taalunie de Staat van het Nederlands onderzoekt**

In 2003 verscheen het UNESCO-rapport *Language Vitality and Endangerment*. Daarin staan criteria waarmee je kunt bepalen of een taal met uitsterven bedreigd is. De conclusie was behoorlijk verontrustend: aan het einde van de eenentwintigste eeuw is wellicht 90 procent van de 7097 huidige talen verdwenen. **Behoort het Nederlands tot die ‘bedreigde’ talen? Vandaag, in 2016, absoluut niet!** Nog nooit waren er zoveel moedertaalsprekers: minstens 24 miljoen, in Vlaanderen, Nederland en andere landen.¹ Daarnaast hoort het Nederlands bij de meest gesproken talen ter wereld, door moedertaalsprekers én niet-moedertaalsprekers, en haalt het voor bijna alle ‘overlevingscriteria’ van de UNESCO de hoogste punten.

Het Nederlands mag nu dan ‘veilig’ zijn, taalkundigen en taalbeleidsmakers zijn nieuwsgierig naar hoe de positie van de taal in de toekomst zich ontwikkelt. In het gebied waar vanouds Nederlands wordt gesproken, voornamelijk in Nederland en Vlaanderen, is anno 2016 namelijk ook plaats voor andere talen. De globalisering zorgt ervoor dat internationale talen als het Engels een belangrijker plek gaan innemen in Nederland en Vlaanderen. Daarnaast neemt de talenrijkdom in het Nederlandse taalgebied toe onder invloed van immigratie. **Daarom stelde de Nederlandse Taalunie een onderzoek in naar de positie van het Nederlands nu – in 2016, het jaar van de nulmeting dus – én in de toekomst;** door de toekomstige bevindingen te vergelijken met die van 2016 kan de organisatie tendensen vaststellen. Zo heeft de Nederlandse Taalunie ook meteen cijfers bij de hand om beleidsmatig te kunnen inspelen op eventuele ontwikkelingen. Dat langetermijnonderzoek werd **‘Staat van het Nederlands’** gedoopt en werd uitgevoerd door het Meertens Instituut en de Universiteit Gent. In de toekomst zal, door een tweejaarlijkse herhaling van het onderzoek, blijken of de positie van het Nederlands sterker of zwakker wordt, dan wel stabiel blijft.

¹ Ook in andere gebieden, zoals Suriname, wordt Nederlands gesproken, maar die worden in het onderzoek dat hier voorgesteld wordt, buiten beschouwing gelaten.

2. Wat de Nederlandse Taalunie met de Staat van het Nederlands onderzoekt

Staat van het Nederlands (afgekort: StaatNed) gaat na welke positie het Nederlands, in onze superdiverse samenleving, inneemt (en zal innemen) ten opzichte van andere talen, zoals het Engels, Frans, Duits, en verschillende migrantentalen. Daarvoor focust het op de **taalkeuze die inwoners in Vlaanderen en Nederland maken in verschillende maatschappelijke domeinen**. Concreet: in welke situaties kiezen mensen voor Nederlands, en in welke situaties voor Frans, Fries, Chinees, Tamazight, Turks, of een andere taal? Bijvoorbeeld: bij vrienden en familie, op school of op het werk, op Facebook, als ze een film kijken of een boek lezen...

Het StaatNed-onderzoek laat buitenlandse invloeden op woordniveau expliciet buiten beschouwing. Misschien lijkt die onderzoekskeuze verrassend. Sommige mensen gaan er immers van uit dat juist de invloed van leenwoorden, bijvoorbeeld uit het Engels, funest is voor het Nederlands: het zou leiden tot taalverloeding en taalverlies. Toch blijkt uit onderzoek dat de invloed van Engels en andere talen geen bedreiging vormt voor het Nederlands: taalbeïnvloeding op dit niveau is een universeel verschijnsel en treedt bij alle talen op. Bovendien beperkt het zich vooral tot het domein van de woordenschat en tast het de structuur van een taal dus niet aan. Het kan dat je het gebruik van Engelse, Franse of Duitse of nog andere vreemde woorden niet mooi vindt. En dat je het aanstellerig vindt klinken als een *HR-manager* (zeg maar: de personeelsdirecteur) het heeft over “*issues met stakeholders tackelen en benchmarks en targets halen*”. Dat is prima: over smaak valt niet te twisten. Maar bedreigend is het niet: **het gebruik van vreemde woorden in het Nederlands valt onder het kleinschalige niveau van de woordkeuze en richt geen wezenlijke schade aan in een taalsysteem.**

Zoals het UNESCO-rapport aangeeft, schuilt een eventueel ‘gevaar’ voor een taal wél op het grootschalige niveau van de taalkeuze. Dat betekent: het Nederlands verliest aan vitaliteit wanneer mensen in één of meer maatschappelijke domeinen minder Nederlands en meer andere talen gebruiken. Cruciaal voor de vitaliteit van een taal is immers dat ze gebruikt wordt, ‘functioneel is’, in alle, of in elk geval zoveel mogelijk, van die domeinen. Ze moet bijvoorbeeld worden gebruikt in de naaste omgeving, bij vrienden, burens en familie. Ook moet een taal, om op langere termijn te overleven, overgedragen worden naar de volgende generaties. Daarnaast zijn ook de ‘hogere’ domeinen van belang: het bestuursdomein (overheid en politiek), het sociale domein (zorg en welzijn), het culturele domein (cultuur en media), het educatieve domein (onderwijs en wetenschap) en het economische domein (landbouw, handel, diensten en industrie).

Stel dat we in Vlaanderen en Nederland op een dag enkel nog Chinees of Engels zouden spreken op het werk, met onze bazen, collega’s en klanten, dan kan de positie van het Nederlands verzwakt zijn in het bedrijfsleven. Verliest het Nederlands terrein in méér maatschappelijke domeinen – bijvoorbeeld wanneer ook het onderwijs enkel nog zou kiezen voor het Engels als voertaal – dan kan dat meervoudige ‘domeinverlies’ wijzen op een zogenaamde *language shift* (‘taalverschuiving’). Zo’n taalverschuiving betekent dat een hele taalgemeenschap haar oorspronkelijke, gemeenschappelijke taal (langzamerhand) vervangt

door een andere gemeenschappelijke taal. Wanneer de oorspronkelijke taal bovendien ook niet meer gebruikt wordt met en door kinderen, sterft ze uit.

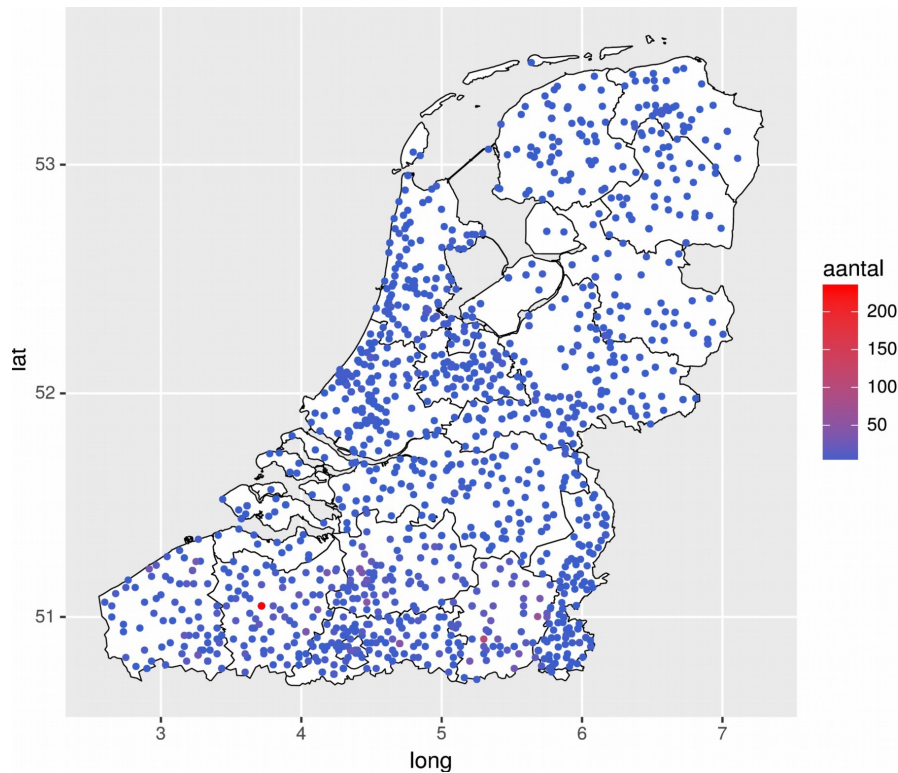
Als in 2066, na de vijftiende StaatNed-peiling, dus flink domeinverlies blijkt voor het Nederlands ten opzichte van de nulmeting in 2016, dan heeft het Nederlands zijn functie aan een of meer andere talen verloren en dan leidt dat op lange termijn tot taalverlies. **Let wel! StaatNed is niet in het leven geroepen vanuit angst dat het Nederlands terrein zou verliezen.** In een meertalige wereld is het immers normaal dat talen domeinen met elkaar moeten delen. Met dit tweejaarlijkse, langetermijnonderzoek wil de Nederlandse Taalunie op een wetenschappelijk verantwoorde en met cijfers onderbouwde manier, veranderingen in de taalkeuze van inwoners uit Vlaanderen en Nederland (en in de toekomst mogelijk ook in Suriname) vaststellen. Als beleidsorganisatie voor het Nederlands kan het vervolgens op die trends inspelen.

3. Hoe de Nederlandse Taalunie de Staat van het Nederlands onderzoekt

De taalkeuze onderzoeken die mensen maken in hun leven, nu en in de toekomst – en in verschillende maatschappelijke domeinen, dat pakte StaatNed in de eerste plaats aan met een grootschalige **online enquête**. Van half juni tot en met half september 2016 werven de onderzoekers van het Meertens Instituut en de Universiteit Gent leden voor het zogenaamde ‘StaatNed-panel’. Leden van dat panel werd gevraagd een online enquête in te vullen en dat tweejaarlijks te herhalen in de toekomst. In de enquête werd gepeild naar hun eigen taalkeuze én de taalkeuze die ze observeerden in hun omgeving: thuis, op het werk of op school, in cultuur en media.

Het StaatNed-panel, dat zijn: ²		
3003 Nederlanders	3419 Vlamingen	Brusselaars
<u>Opmerking:</u> <ul style="list-style-type: none">– De Brusselaars zijn allemaal inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, hetzij moedertaalsprekers van het Nederlands, hetzij anderstaligen die het Nederlands in meerdere of mindere mate beheersen. Vanwege de bijzondere taalcontext in de Belgische hoofdstad – officieel tweetalig Frans-Nederlands, officieus meertalig – was het interessant om Brussel als aparte regio op te nemen. Leden van de Franstalige gemeenschap in Brussel zijn niet bevraagd. Dat betekent dat de onderzoeksresultaten van toepassing zijn op de Nederlandstalige gemeenschap in Brussel en dus niet geëxtrapoleerd mogen worden naar het volledige Brussels Hoofdstedelijk Gewest.– Vanwege de bijzondere statuut van het Fries – Fries en Nederlands zijn de officiële talen in de provincie Fryslân – zullen ook de resultaten van de Friese panelleden apart worden belicht, maar dat gebeurt in het definitieve onderzoeksrapport dat in voorjaar 2017 verschijnt.		

2 Aanvankelijk vulden 3003 inwoners uit Nederland, 4200 inwoners uit Vlaanderen en 136 inwoners uit Brussel de enquête in. Om voor representatieve resultaten te zorgen die de Brusselse, Vlaamse en Nederlandse bevolking vertegenwoordigen, werd er gesnoeid in het aantal deelnemers uit oververtegenwoordigde subgroepen – dat heet ‘stratificeren’ in de statistiek. Zo bereikten de onderzoekers een aanzienlijke samenhang $r=0.85$ (en $R^2=0.7225$) tussen de verdelingen van bevolkingsgroepen in het StaatNed-panel en de verdelingen van bevolkingsgroepen die het CBS in Nederland en AD Statistiek in België maken. Dat betekent dat de verhoudingen tussen de groepen (bijv. mannen en vrouwen, regio’s, leeftijdsgroepen, herkomst) in het panel voor ongeveer driekwart die van de Nederlandstalige bevolking weerspiegelen.

Figuur 1: Geografische spreiding van de deelnemers aan de enquête. Elk stip representeert een plaats. Hoe roder de plaats, hoe meer inwoners in die plaats hebben meegedaan.

Waar mogelijk werden de enquêtegegevens aangevuld met **extra gegevens**. Het ging daarbij enerzijds om bestaande, betrouwbare en periodiek herhaalde dataverzamelingen van marktonderzoeksbureaus of overheden (bijvoorbeeld: de jaarlijkse openbare kijk- en luistercijfers); anderzijds om cijfers die handmatig werden verzameld door de onderzoekers zelf (bijvoorbeeld: turven van de talen waarin vacatures zijn geschreven). In het beste geval weerspiegelen die extra gegevens de gegevens uit de online enquête. Als dat niet het geval is, dan is er misschien iets aan de hand en dat vraagt om een verklaring.

4. De eerste onderzoeksresultaten

Van 8 t/m 15 oktober 2016 vindt de Week van het Nederlands plaats. In het kader hiervan worden de eerste resultaten bekendgemaakt over de taalkeuze in één domein: het bedrijfsleven. Om daarvan een betrouwbare schets te maken, liet de Nederlandse Taalunie een aantal elementen onderzoeken die tekenend zijn voor de taalkeuze in het bedrijfsleven:

- In welke talen communiceren enquêtedeelnemers op hun werk, wanneer ze met collega's en leidinggevenden praten en e-mailen? (de 'interne communicatie')
- In welke talen presenteert hun bedrijf of organisatie zich naar de buitenwereld via slogans, reclame, websites en jaarverslagen? (de 'externe communicatie')
- In welke talen communiceert hun werkgever met 'klanten' – hier een ruim begrip dat in onderwijs bijvoorbeeld ook 'studenten' kan betekenen?
- In welke talen werft hun werkgever kandidaat-werknemers?

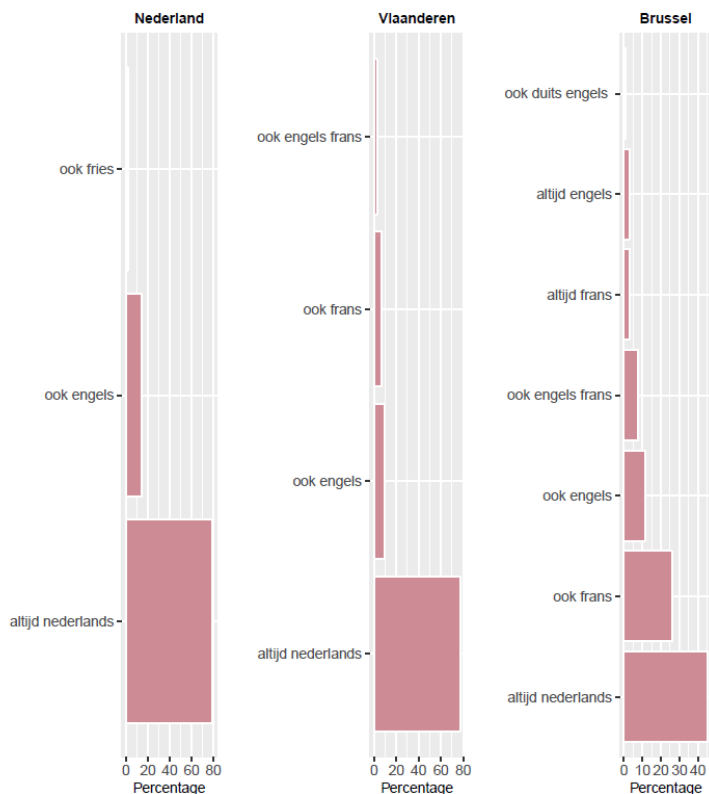
Sommige van die observaties werden ook afgezet tegen een extra, handmatige gegevensverzameling door de onderzoekers, die volgende vragen wilde beantwoorden:

- Welke talen worden gebruikt in de vacatures van de drie grootste vacaturesites in Nederland en Vlaanderen?
- Welke talenkennis wordt van kandidaten verwacht in diezelfde vacatures?

Tot slot werd, opnieuw via het StaatNed-panel dat de enquête invulde, gepeild naar attitudes: hoe open staan panelleden voor mensen die géén Nederlands beheersen en toch een baan willen in Brussel, Vlaanderen of Nederland?

4.1. In welke taal of talen communiceren StaatNed-panelleden op hun werk?

De interne communicatie op je werk, daaronder werd in deze enquête verstaan: praten (mondelijke communicatie) en e-mailen (schriftelijke communicatie), met je collega's enerzijds en je leidinggevende(n) anderzijds. **In Nederland en Vlaanderen verloopt die interne communicatie voor bijna 80 procent van de deelnemers uitsluitend in het Nederlands.** Voor 14,4 procent van de Nederlanders komt er naast Nederlands ook Engels bij, in Vlaanderen is dat slechts voor 9,2 procent van de invullers het geval. Dat wordt verklaard omdat in Vlaanderen, naast Nederlands door 6,4 procent van de invullers ook Frans gebruikt wordt voor de interne communicatie – niet onlogisch omdat Vlaanderen deel uitmaakt van het officieel drietalige België, waar naar schatting 60 procent van de Belgen het Nederlands, 40 procent het Frans en minder dan 1 procent het Duits als moedertaal heeft. **In Brussel gebruikt slechts 45,2 procent uitsluitend Nederlands;** 26 procent naast Nederlands ook Frans; 11,4 procent naast Nederlands ook Engels; 4 procent naast Nederlands ook Engels én Frans.

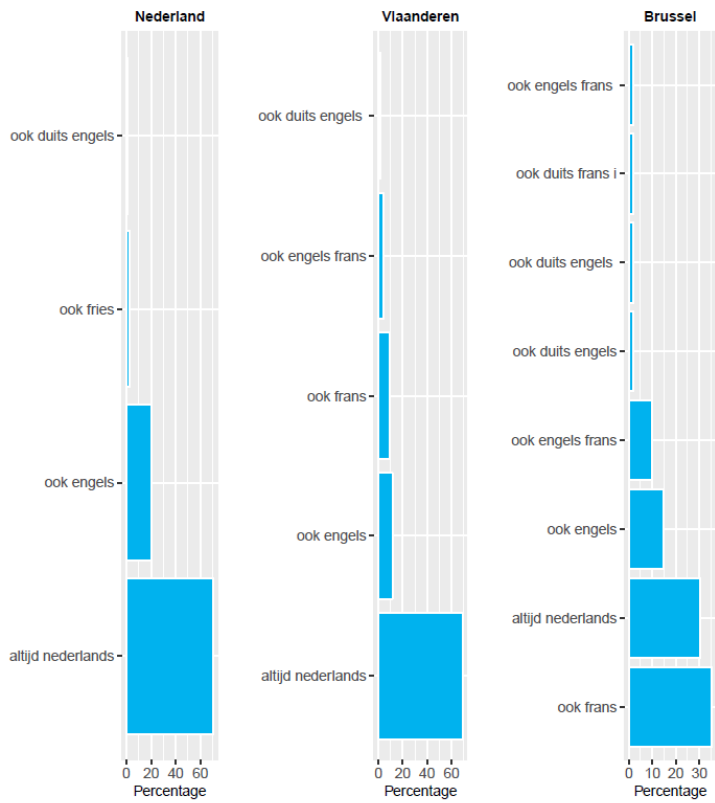
Figuur 62: Hoe communiceert de deelnemer in het werk?

Maakt het voor je taalkeuze uit of je praat dan wel schrijft (e-mailt) met je collega's of leidinggevende? Blijkbaar niet: **zowel in Nederland, Vlaanderen als Brussel verandert de taalkeuze niet als mensen overschakelen van medium** (zie verderop: Figuur 63, 64, 65 en 66).

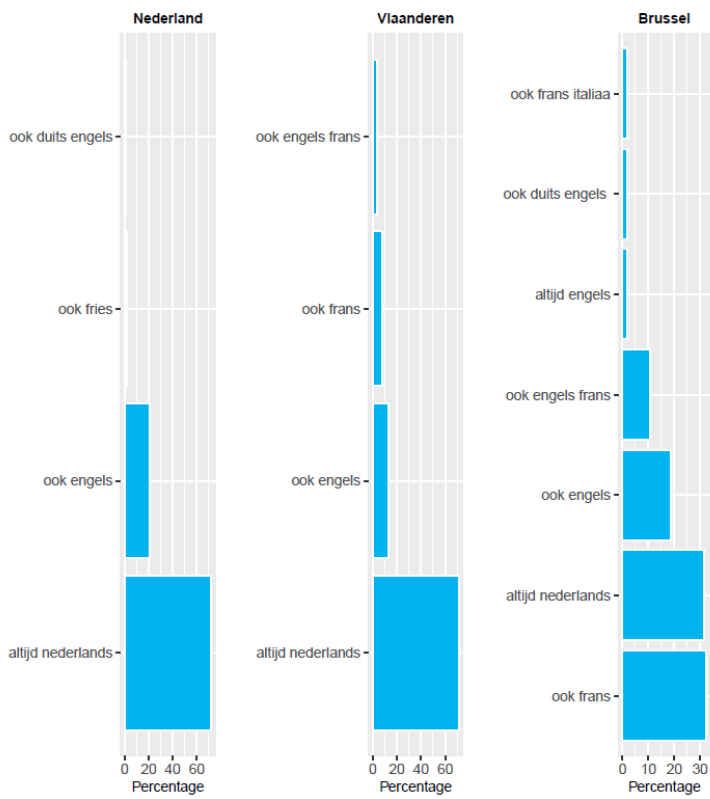
Met wie je praat of schrijft, je collega's dan wel je leidinggevende, maakt wel een verschil (zie verderop: Figuur 63, 64 versus 65 en 66): praten en e-mailen ongeveer 70 procent van de inwoners van Vlaanderen en Nederland altijd in het Nederlands met hun 'gelijke' collega's, dan stijgt dat percentage 'uitsluitend Nederlands' bij mondelinge en schriftelijke communicatie tot 85 procent of meer in de communicatie met de leidinggevende (88,5 procent in Nederland, 85 procent in Vlaanderen).

In Brussel zien we een gelijkaardig patroon. Ruim 30 procent van alle bevroegde Brusselaars gebruiken bij 'gelijke' collega's naast Nederlands ook Frans (zowel in praten als e-mailen), iets minder Brusselaars gebruiken uitsluitend Nederlands. Praten of mailen ze met hun leidinggevende dan veranderen die percentages: ongeveer 80 procent praat en schrijft uitsluitend Nederlands met hun leidinggevende, ongeveer 17 procent gebruikt naast Nederlands ook Frans, iets meer dan 6 procent communiceert uitsluitend in het Frans – die laatste optie komt niet voor bij 'gelijke' collega's.

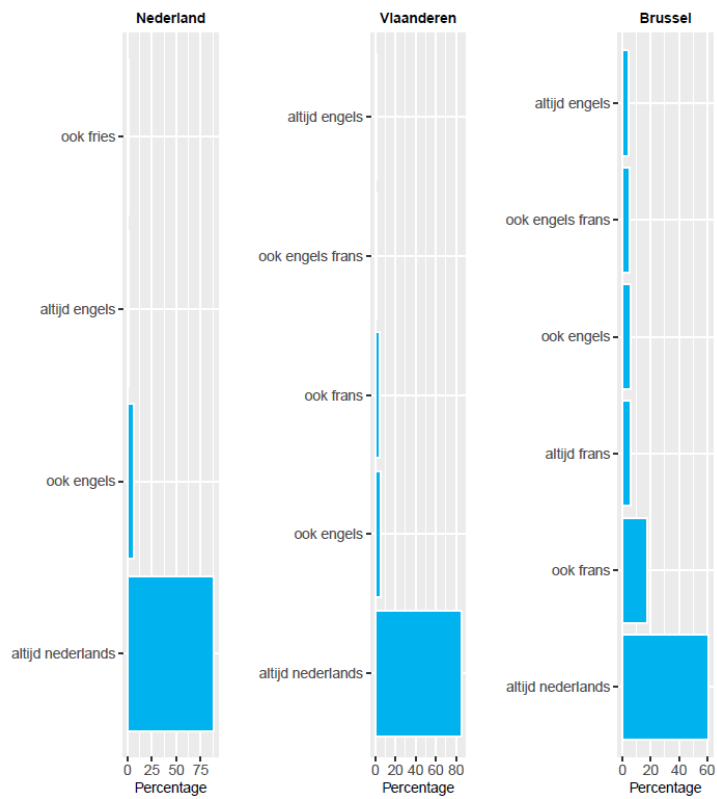
Heel vreemd is die bevinding natuurlijk niet: doorgaans hebben mensen meer collega's dan leidinggevend, dus neemt de kans op anderstaligheid ook toe.

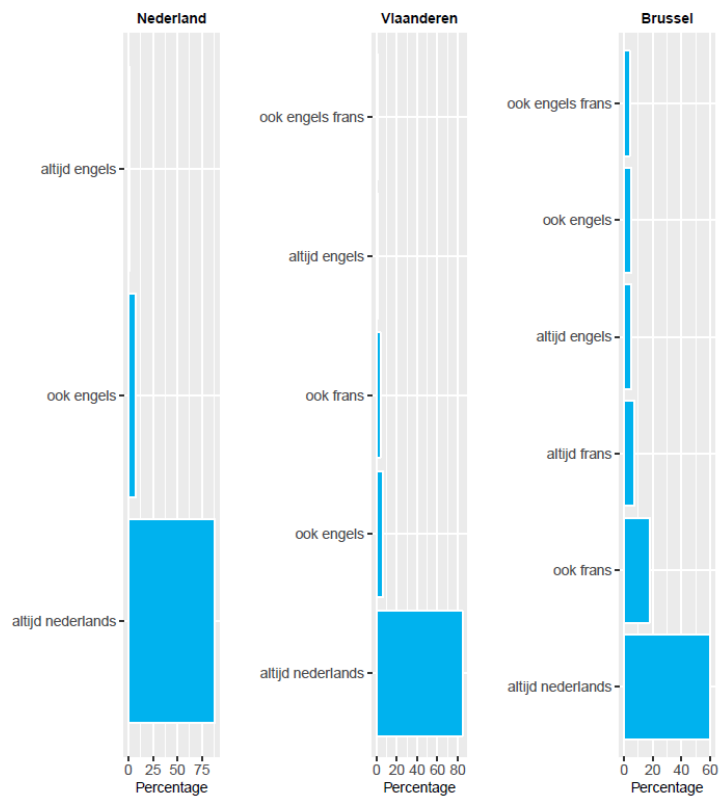
Figuur 63: Met collega's praat ik...

Figuur 64: Met collega's e-mail ik in het...

Figuur 65: Met mijn baas praat ik...

Figuur 66: Met mijn baas e-mail ik in het...

“Of ze nu praten of schrijven: het medium beïnvloedt de taalkeuze van werknemers niet. Met wie je praat, een hiërarchisch gelijke, dan wel een leidinggevende, is wel van invloed.”

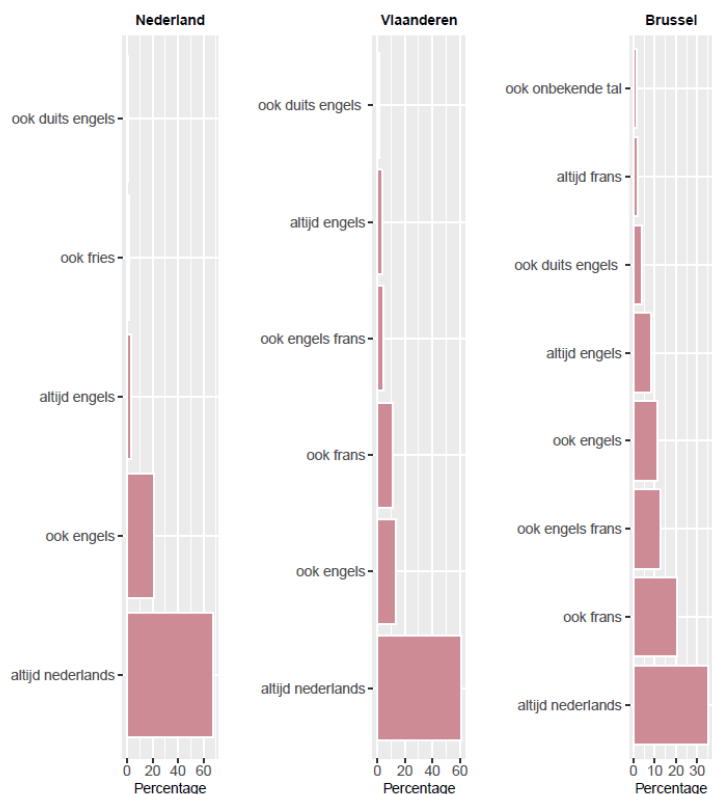
4.2. In welke taal of talen presenteren werkgevers zich naar de buitenwereld volgens het StaatNed-panel?

4.2.1. Algemeen

De externe communicatie van werkgevers met de buitenwereld, daaronder werd in deze enquête verstaan:

- In welke talen StaatNed-panelleden praten én e-mailen met ‘klanten’
- In welke talen werkgevers zich presenteren naar de buitenwereld, met name via:
 - het jaarverslag
 - de website
 - reclame
 - hun slogan
 - vacatures

Als de cijfers van die verschillende elementen worden samengebracht in één grafiek – die dan de communicatie van werkgevers met de buitenwereld voorstelt – dan levert dat het volgende beeld op:

Figuur 67: In welke taal communiceren bedrijven?

Het percentage werkgevers dat uitsluitend in het Nederlands communiceert met de buitenwereld loopt in Nederland en Vlaanderen redelijk gelijk op, maar ligt lager in Vlaanderen (Nederland: 67,6 procent, Vlaanderen: 60,5 procent). In 21,3 procent (voor Nederland) en 13,4 procent (voor Vlaanderen) van de gevallen wordt naast Nederlands, ook Engels gebruikt voor externe communicatie. Bijkomend wordt in Vlaanderen naast Nederlands ook Frans gebruikt en wel door 11,2 procent van de werkgevers. De trend dat Vlaamse werkgevers minder vaak alleen in het Nederlands communiceren dan Nederlandse, zet zich voort in de verschillende vormen van communicatie. Hier valt op dat, hoewel de afwijking niet heel ver van het gemiddelde ligt, toch niet iedere manier van communiceren dezelfde taalkeuze laat zien. Jaarverslagen zijn vaker alleen in het Nederlands: 74,1 procent in Nederland en 67,7 procent in Vlaanderen. Websites daarentegen zijn juist minder vaak uitsluitend in het Nederlands: 60,8 procent in Nederland en 54,7 procent in Vlaanderen.

Opvallend: in Brussel is Nederlands aanzienlijk minder populair als uniek uithangbord naar de buitenwereld: 34,4 procent van de externe communicatie gebeurt er uitsluitend in het Nederlands. In 20,2 procent verloopt die communicatie naast Nederlands ook in het Frans, in 11,1 procent ook in het Engels. In de officieel tweetalige, officieus meertalige, context van Brussel is dat natuurlijk te verwachten. Bovendien zijn enkel leden van de Nederlandstalige gemeenschap in Brussel bevraagd: het percentage werkgevers dat uitsluitend Nederlands gebruikt kan daardoor in de Brusselse context in werkelijkheid zelfs nog lager liggen.

4.2.2. Uitgelicht: taalkeuze in vacatures

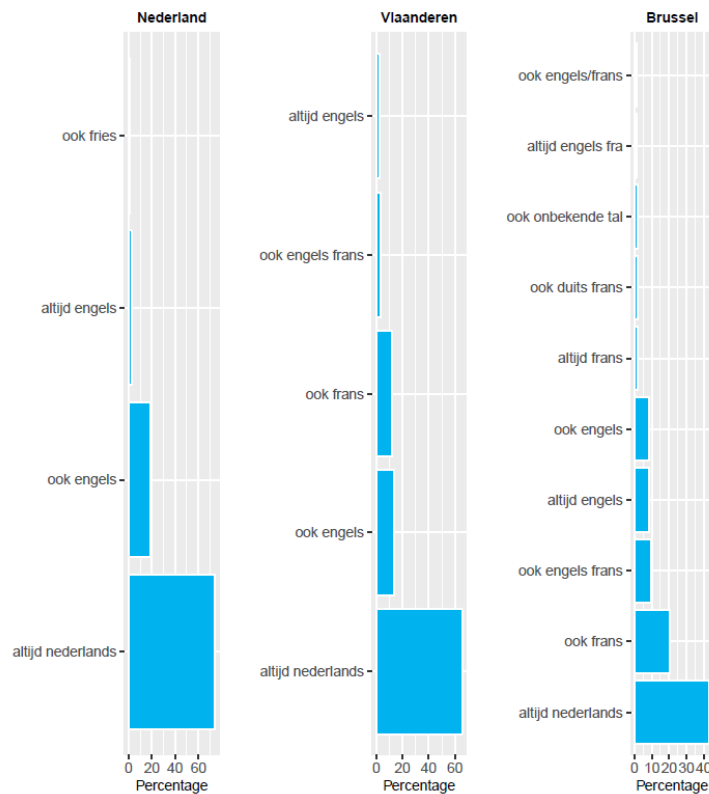
Van elk afzonderlijk element dat het algemene beeld van de communicatie tussen werkgevers en de buitenwereld bepaalt, beschikt het StaatNed-onderzoek ook over afzonderlijke cijfers. Speciaal voor Week van het Nederlands lichten we er de vacatures uit:

- In welke talen publiceren werkgevers vacatures voor hun kandidaat-werknemers volgens het StaatNed-panel?
- Stemmen de waarnemingen van de StaatNed-panelleden over de taalkeuze bij vacatures van hun werkgever overeen met de taalkeuze bij vacatures die de drie grootste vacaturesites in Nederland en Vlaanderen laten zien?
- Zijn er beroepssectoren die voor hun taalkeuze in vacatures afwijken van de algemene trend?
- Over welke talenkennis moet je als kandidaat-werknemer beschikken volgens diezelfde drie grootste vacaturesites?

Wat zegt het StaatNed-panel over de taalkeuze in vacatures?

Volgens het Nederlandse StaatNed-panel schrijven werkgevers vacatures in 74,1 procent van de gevallen uitsluitend in het Nederlands uit; in 18,5 procent van de gevallen worden vacatures niet alleen in het Nederlands, maar ook in het Engels gesteld. Het Vlaamse StaatNed-panel meldt dat 65,2 procent van hun werkgevers' vacatures uitsluitend in het Nederlands gesteld is, bij 13,3 procent wordt naast Nederlands ook Engels gebruikt en in 11,7 procent van de gevallen ook Frans.

Brussel levert opnieuw een ander beeld op. Volgens het StaatNed-panel worden in Brussel slechts 41,7 procent van de vacatures uitsluitend in het Nederlands uitgeschreven, 8,3 procent ook in het Engels. In 19,8 procent gevallen werd naast Nederlands ook Frans gebruikt. Opnieuw: voor een stad die officieel twee en officieus veel meerdere taalgemeenschappen huisvest, mag dat niet verbazen.

Figuur 74: Vacatures schrijft mijn bedrijf of organisatie (ook) uit in het...

Wat vertellen vacaturesites over de taalkeuze in vacatures?

De StaatNed-onderzoekers gingen ook zelf na in welke talen vacatures worden gepubliceerd. Ze deden dit op basis van gegevens in de drie grootste vacaturesites van Nederland en Vlaanderen.³ Ze screenen duizenden vacatures uit alle mogelijke beroepssectoren.⁴ Zoals uit Tabel 1 blijkt, is volgens die screening gemiddeld genomen het overgrote deel van de onderzochte vacatures in Nederland en in Vlaanderen in het Nederlands gesteld. Slechts een klein deel van de vacatures is in een andere taal dan het Nederlands uitgeschreven.

	Talen van vacatures volgens vacaturesites			Talen van vacatures volgens StaatNed-panel		
	Nederlands	Engels	Een andere taal	Nederlands	Alleen een andere taal	Nederlands en een andere taal
Nederland	96,4%	3,6%	0,03%	74,1%	3,7% (waarvan 2,5% Engels)	22,2%
Vlaanderen	95,4%	3%	1,6%	65,2%	3,3% (waarvan 2,7% Engels)	31,5%

Tabel 1: De taalkeuze in vacatures: een vergelijking tussen de waarnemingen van het StaatNed-panel en de screening van vacaturesites.

³ Brussel kon in deze dataverzameling niet als aparte regio worden opgenomen.

⁴ Van elke beroepssector werden telkens de eerste honderd vacatures gescreend op taal. Het aantal beroepssectoren dat de zes vacaturesites (drie voor Nederland, drie voor Vlaanderen) hanteren, verschilt van site tot site.

Uit de waarnemingen van het StaatNed-panel blijkt iets anders. Panelleden geven wel aan dat vacatures nog steeds voornamelijk in het Nederlands worden opgesteld, maar het aantal andere talen weegt volgens hen zwaarder door dan de vacaturesites te zien geven. Dat verschil in resultaten kun je op verschillende manieren duiden. Zo is het mogelijk dat de vacatures die op Nederlandse sites in het Nederlands worden uitgezet, op anderstalige sites (die buiten het bereik van dit onderzoek vallen) óók in andere talen zijn uitgezet. Ook is het mogelijk dat er gerapporteerd wordt over bedrijven die ook vestigingen hebben in andere landen dan Nederland of Vlaanderen. Dat in andere landen ook andere talen worden gebruikt is niet vreemd.

Welke beroepssectoren wijken af van de algemene trend bij taalkeuze in vacatures?

Een aantal sectoren onttrekt zich aan de trend om vacatures slechts uitzonderlijk in een andere taal dan het Nederlands te publiceren. Kijken we opnieuw naar Tabel 1, dan blijkt zowel voor Vlaanderen als voor Nederland, en zowel volgens het StaatNed-panel als volgens de vacaturesites grosso modo 3 procent van de vacatures in het Engels gesteld. (De overige talen laten we buiten beschouwing omdat ze verwaarloosbaar klein zijn). **Op basis van de vacaturesites blijken voor Nederland vaker dan gemiddeld Engelse vacatures te verschijnen voor de sectoren ‘callcenter’, ‘ICT’ en ‘onderzoek/wetenschap’,** namelijk: 13,5 procent (callcenter), 11,8 procent (ICT) en 9 procent (onderzoek/wetenschap). **Ook in Vlaanderen⁵ blijken de ICT-sector (eveneens 11,8 procent) en de onderzoekssector (10 procent) drie keer vaker dan gemiddeld Engelstalige vacatures te publiceren.** De waarnemingen van het Nederlandse en Vlaamse StaatNed-panel bevestigen de cijfers uit de vacaturesites. 11,8 procent (Nederland) en 16,7 procent (Vlaanderen) van panelleden die aan het werk zijn in de ICT-sector geven namelijk aan dat vacatures uitsluitend in het Engels worden gepubliceerd. In de onderzoekssector wordt volgens de panelleden-onderzoekers 4,1 procent (Nederland) en 7,9 procent (Vlaanderen) uitsluitend in het Engels gepubliceerd – niet zo gek veel meer dan gemiddeld dus. Toch neemt Engels in de onderzoekssector, volgens de waarnemingen van het StaatNed-panel, een opvallend belangrijke plaats in: er wordt namelijk in 68,5 procent (Nederland) en 65,8 procent (Vlaanderen) van de gevallen naast Nederlands, ook in het Engels gepubliceerd. Over alle beroepssectoren heen is dat maar voor 15,9 procent van de vacatures het geval volgens het StaatNed-panel.

Scoren ook hoger dan gemiddeld in Vlaanderen wat Engelse vacatures betreft:

- de automotive-sector, die instaat voor het ontwerpen, ontwikkelen, produceren en verkopen van auto's (10 procent). Ook Vlaamse StaatNed-panelleden uit de automobielsector geven aan dat 9,5 procent van de vacatures uitsluitend in het Engels wordt gepubliceerd, maar bij deze cijfers is enige omzichtigheid geboden omdat het slechts om 21 panelleden ging.
- de HR-sector (20 procent);
- de facilitaire dienstverlening (11 procent);
- de chemisch-farmaceutische sector die veel onderzoeksjobs aanbiedt en in die zin aansluit bij de bevindingen die hierboven zijn vermeld (21 procent);
- en tot slot de voedingssector (12 procent) en de zogeheten ‘FMCG’-sector (18 procent). Die laatste sector verhandelt *fast moving consumer goods* – veel verkochte consumentengoederen dus. Die sector is uitsluitend in handen van grote, internationale concerns als Nestlé, Kraft Foods, Unilever en Procter & Gamble waar Engels wellicht makkelijker een grote rol speelt dan bij lokale bedrijven.

Welke talen moeten sollicitanten bij voorkeur spreken?

Opnieuw werden vacatures bestudeerd, nu specifiek voor welke talen daarin gevraagd werd. Vaak wordt in vacatures gevraagd om een uitstekende kennis van een bepaalde taal. Uit Tabel 2 blijkt dat in Nederland vooral een vaardigheid van het Nederlands onontbeerlijk blijft. Toch is ook kennis van het Engels belangrijk.

⁵ Voor Vlaanderen toonde vacature.com de meest afwijkende cijfers, maar voor veel van de beroepssectoren had de site maar een gering aantal vacatures. Daarom zijn in het rapport enkel die bedrijfssectoren meegenomen waarvoor 100 of meer vacatures beschikbaar waren. Bij te weinig vacatures voor een bepaalde bedrijfssector dreigt namelijk het risico dat het niet om een echte afspiegeling van de realiteit gaat.

Andere talen worden ook veel gevraagd, vooral Duits. Talen als Frans, Pools, Arabisch en Spaans worden mondigesmaat vereist.

Volgens de screening van de vacatures op gevraagde talenkennis is in Vlaanderen vaker dan in Nederland de kennis van een andere taal dan het Nederlands van belang. In 82,3 procent van de gescreende vacatures is dat het Frans, in 75,3 procent het Engels. In een land als België, waar 40 procent Franstaligen wonen, is het vanzelfsprekend dat Frans belangrijker is dan Nederland waar Nederlands en Fries officieel erkend zijn. Dat er in Vlaanderen ook significant meer naar Engels (75,3 procent) wordt gevraagd dan in Nederland (40 procent) is op zijn minst opvallend. De behoefte aan Engels is wellicht niet bijna twee keer zo groot in Vlaanderen dan in Nederland. **Misschien gaan Nederlandse werkgevers er dus meer dan hun Vlaamse collega's vanuit dat iedereen sowieso Engels kent waardoor ze die taal niet expliciet opnemen in hun vacatures.** Naar een andere taal dan het Frans of het Engels wordt in gemiddeld 4,6% van de gescreende Vlaamse vacatures gevraagd. Daarvan is Duits veruit de belangrijkste taal. Andere talen als Pools, Spaans, Italiaans, Deens, Fins, Zweeds, Noors en Hongaars worden slechts sporadisch gevraagd.

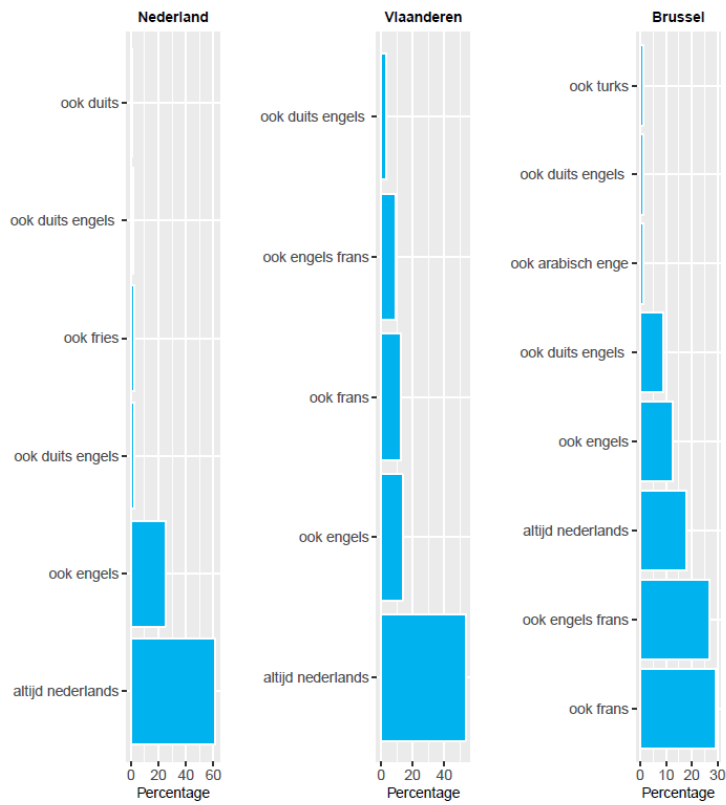
	Nederlands	Engels		Andere taal
Nederland	84%	40%		28%
	Nederlands	Frans	Engels	Andere taal
Vlaanderen	94%	82,3%	75,3%	4,6%

Tabel 2: Gevraagde talenkennis in vacaturesites

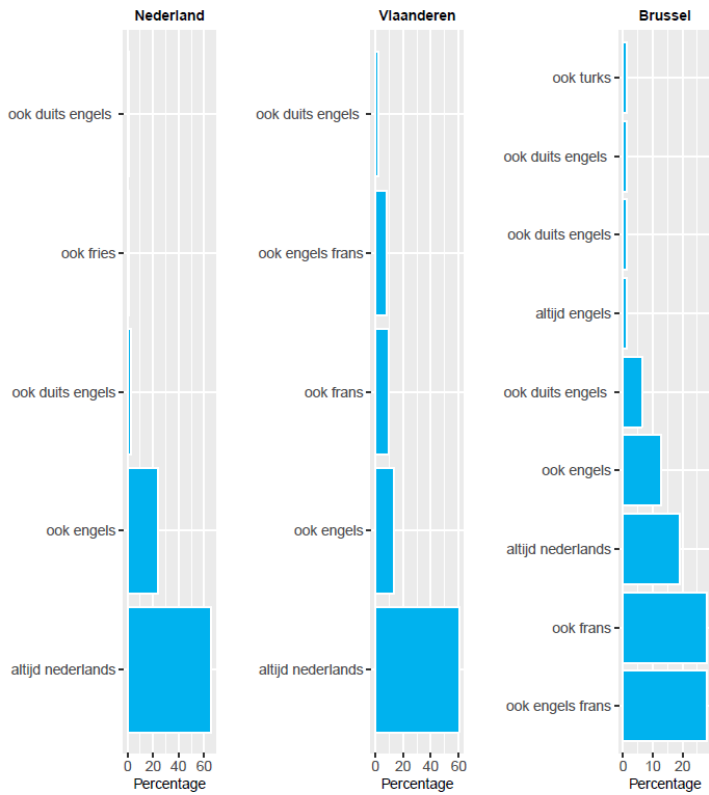
“Van Vlaamse sollicitanten verwachten potentiële werkgevers méér talenkennis dan van Nederlandse kandidaat-werknemers. Nederlands beheersen is voor zowel Vlaanderen als Nederland een must. Als bijkomende taal wordt in Vlaanderen het vaakst naar Frans – de tweede landstaal in België – gevraagd, in Nederland naar Engels.”

De talenkennis die gevraagd wordt in vacatures zegt natuurlijk veel over welke talen gebruikt worden door bedrijven, vooral met klanten. Tabel 3 geeft weer in welke talen het StaatNed-panel in Nederland en Vlaanderen praat en schrijft met klanten:

“Met klanten praat ik...”				
	Nederlands	Naast Nederlands, ook Engels		Naast Nederlands, ook een andere taal
Nederland	61,3%	24,8%		13,3%
	Nederlands	Engels	Frans	Naast Nederlands, ook een andere taal
Vlaanderen	53,5%	13,6%	12,6%	19,7%
“Met klanten e-mail ik...”				
	Nederlands	Naast Nederlands, ook Engels		Naast Nederlands, ook een andere taal
	65,5%	23,8%		9,9%
	Nederlands	Engels	Frans	Naast Nederlands, ook een andere taal
	60,3%	13,6%	9,8%	15,3%

Figuur 68: Met klanten praat ik...

Figuur 69: Met klanten e-mail ik in het...

Zowel in Nederland als in Vlaanderen blijft Nederlands de taal bij uitstek in de communicatie met klanten.

Immers: slechts 1 procent of minder van de Nederlandse en Vlaamse panelleden geeft aan uitsluitend in een andere taal dan het Nederlands te communiceren met klanten. Globaal bekeken⁶ verloopt 60 procent van de klantencommunicatie in Nederland en Vlaanderen uitsluitend in Nederlands en in afgerond 40 procent van de gevallen wordt Nederlands in combinatie met een andere taal gebruikt.

In Nederland is, als andere taal in combinatie met het Nederlands, vooral het Engels van tel: goed voor 25 procent. Datzelfde percentage is in Vlaanderen, als deel van België (met een Franstalige gemeenschap van 40 procent), telkens verdeeld over Engels en Frans, met een licht voordeel voor Engels.

Talen die door Nederlandse StaatNed-panelleden sporadisch worden gebruikt met klanten zijn **Arabisch**, Baskisch, Deens, **Duits**, **Frans**, Fries, Italiaans, **Spaans** en Tamazight. De vier talen in vet zijn talen die ook mondjesmaat werden vereist in vacatures; de overige talen doken niet op in vacatures. Omgekeerd werd Pools niet vermeld door het StaatNed-panel, wel in de vacatures. Dat laat zien dat er wellicht een discrepantie bestaat tussen de steekproef van onze enquête en de werkelijke arbeidsdeelname.

In Vlaanderen gebruikten panelleden deze talen ook af en toe naast het Nederlands: Arabisch, **Duits**, **Italiaans**, Portugees, Turks en **Spaans**. De drie talen in vet zijn talen waar in geringe mate ook naar werd gevraagd in vacatures; de overige talen doken niet op in vacatures. Omgekeerd werden Pools, Deens, Fins, Zweeds, Noors en Hongaars niet vermeld door het StaatNed-panel, wel in de vacatures.

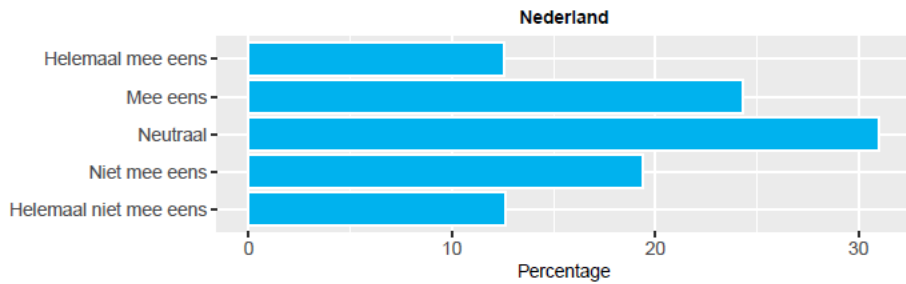
Samenvattend: het StaatNed-panel sluit aan bij het beeld dat de screening van vacaturesites opleverde. Nederlands is onontbeerlijk in de communicatie met klanten en het percentage werkgevers dat uitsluitend in een andere taal communiceert met klanten is verwaarloosbaar klein. De vraag naar kennis van andere talen blijkt dus geen bedreiging voor het Nederlands. Wel wordt naast Nederlands ook regelmatig een andere taal gebruikt met klanten: in Nederland vooral Engels, in Vlaanderen naast Engels ook Frans. Meer dan op een ‘gevaar’ wijst dat op onze traditionele economische contacten en de internationalisering van ons bedrijfsleven.

4.3. Vindt het StaatNed-panel dat mensen alleen een baan mogen krijgen wanneer ze het Nederlands beheersen?

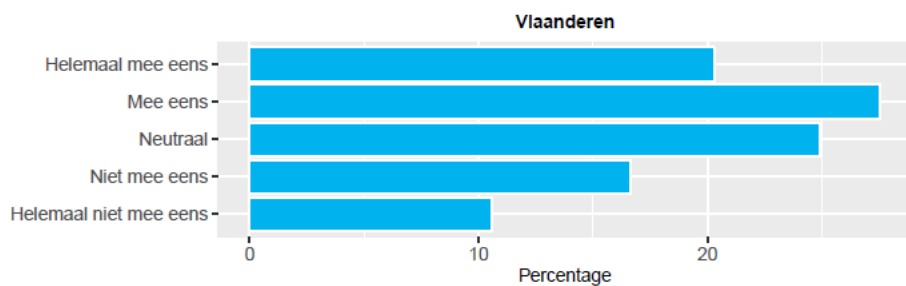
De enquête peilde ook naar hoe belangrijk men het vindt dat potentiële collega's Nederlands beheersen vooraleer ze een baan krijgen. In Nederland is 36,9 procent het (helemaal) met die voorwaarde op werk eens, is 32,1 procent het daar niet mee eens en 31 procent denkt er neutraal over. Vlamingen zijn iets strenger in de leer: 47,9 procent vindt Nederlands beheersen een voorwaarde om een baan te krijgen; 27,2 procent is het daar niet mee eens of helemaal niet mee eens en 24,9 procent houdt het bij de optie ‘neutraal’.

In Brussel zijn de rollen dan weer omgedraaid. Daar vindt 46,9 procent van het StaatNed-panel Nederlands beheersen geen absolute voorwaarde om een baan te krijgen: zij duiden de optie ‘niet mee eens’ of ‘helemaal niet mee eens’ aan. Onlogisch is dat niet: in Brussel zijn de Franstaligen, dus ook de Franstalige werkgevers, ruim in de meerderheid.

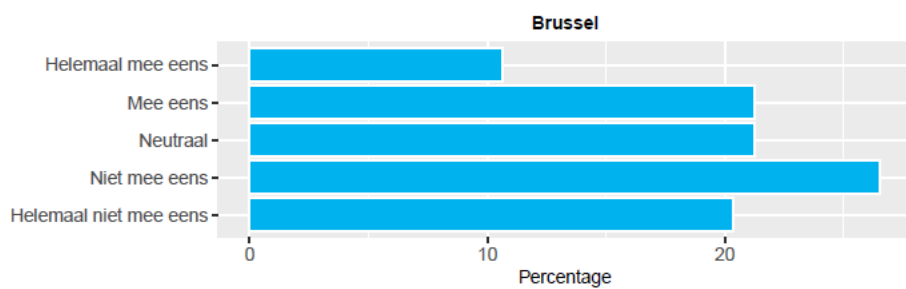
6 De gemiddeldes voor praten en schrijven, voor Nederlanders en Vlamingen, zijn hier samengenomen.

Figuur 218: Mensen in Nederland of Vlaanderen mogen alleen een baan krijgen wanneer ze het Nederlands beheersen.

Figuur 219: Mensen in Nederland of Vlaanderen mogen alleen een baan krijgen wanneer ze het Nederlands beheersen.

Figuur 220: Mensen in Nederland of Vlaanderen mogen alleen een baan krijgen wanneer ze het Nederlands beheersen.

“Is de beheersing van het Nederlands een voorwaarde om werk te krijgen? In de officieel tweetalige hoofdstad Brussel waar Frans in de praktijk de bovenhand heeft, is één op twee panelleden het daar niet mee eens. In Vlaanderen vindt één op twee panelleden dat juist wél een voorwaarde. Nederlanders oordelen minder streng: daar is ruim één derde het eens met die werkvoorwaarde.”

Wordt je mening over Nederlands als jobvoorwaarde beïnvloed door je talige achtergrond?
Ja, maar niet spectaculair. Dat blijkt uit Tabel 4:

"Mensen in Nederland of Vlaanderen mogen alleen een baan krijgen wanneer ze het Nederlands beheersen"						
	Nederland (respondent heeft Nederlands als moedertaal)	Nederland (respondent heeft andere moedertaal)	Vlaanderen (respondent heeft Nederlands als moedertaal)	Vlaanderen (respondent heeft andere moedertaal)	Brussel (respondent heeft Nederlands als moedertaal)	Brussel (respondent heeft andere moedertaal)
Helemaal mee eens of mee eens	36,9%	36,4%	48,1%	39%	31,3%	35,7%
Niet mee eens of helemaal niet mee eens	31,5%	42,7%	26,9%	39%	46,5%	50%
Neutraal	31,5%	21%	25%	21,8%	22,2%	14,3%

Tabel 4: De houding van het StaatNed-panel ten opzichte van Nederlands als jobvoorwaarde

Niet-moedertaalsprekers in Nederland en Vlaanderen blijken doorgaans iets milder te oordelen over het beheersen van Nederlands om een baan te krijgen dan moedertaalsprekers. Dat blijkt op twee manieren. Enerzijds zijn niet-moedertaalsprekers minder vaak van oordeel dat Nederlands noodzakelijk is voor een baan, anderzijds zijn ze het vooral vaker oneens met de uitspraak dat Nederlands noodzakelijk is voor een baan. Het strengst zijn de Vlaamse moedertaalsprekers: 48,1 procent vindt dat mensen zonder beheersing van het Nederlands niet aan de slag kunnen in het bedrijfsleven.

In Brussel liggen de zaken iets anders: daar vinden 46,5 procent moedertaalsprekers en 50 procent niet-moedertaalsprekers dat Nederlands beheersen geen noodzakelijke werkvoorwaarde is. Opnieuw speelt daar de specifieke Brusselse context waar Nederlandstaligen in de minderheid zijn. Het zou dan ook verbazen mochten Brusselaars Nederlands moeten beheersen voor hun werk.

"Of werkzoekenden het Nederlands moeten beheersen om hier een baan te krijgen? Daar oordelen niet-moedertaalsprekers iets milder, moedertaalsprekers iets strenger over, al zijn de verschillen niet spectaculair. Niet-moedertaalsprekers uit Brussel vinden die werkvoorwaarde in elk geval het minst noodzakelijk, moedertaalsprekers uit Vlaanderen vinden die werkvoorwaarde het meest noodzakelijk."

5. Kort besluit

In StaatNed 2016 werden de fundamenten gelegd voor het toekomstige onderzoek naar de Staat van het Nederlands. Er werd een degelijke nulmeting uitgevoerd waartegen de resultaten van de volgende StaatNed-rondes kunnen worden afgezet. Pas in de toekomst zullen dan ook uitspraken kunnen worden gedaan over eventuele ontwikkelingen in de positie van het Nederlands ten opzichte van andere talen. Anno 2016 blijkt Nederlands in het bedrijfsleven, zowel in de interne als externe communicatie, met stip de belangrijkste taal. Als er naast Nederlands ook een andere taal wordt gebruikt, dan is dat het Engels. De globalisering laat zich dus voelen in het bedrijfsleven, maar vormt bij deze nulmeting geen ‘bedreiging’ voor het Nederlands in het bedrijfsleven. Daarbij plaatsen we ‘bedreiging’ tussen enkele aanhalingstekens, want dat het Nederlands bepaalde domeinen, waaronder het bedrijfsleven, in de toekomst moet delen met bijvoorbeeld het Engels, betekent niet per se dat het Nederlands verloren gaat. In de regio’s Vlaanderen en Brussel speelt ook Frans een rol. Beide regio’s maken dan ook deel uit van een land waar naar schatting 40 procent Franstaligen wonen naast 60 procent Nederlandstaligen.